

Landbruget i 1941.

Nogle Betragtninger ved Aarsskiftet.*)

Af Sekretær *Axel Nielsen.*

Enhver, der kan huske forrige Krig, kan ikke have undgaaet at sammenligne 1941 med 1917. Hør engang, hvad daværende Sekretær H. Hertel skrev i Tidsskrift for Landøkonomis Nytaarsoversigt den 1. Januar 1918:

„Da Tilførslerne udefra standsede, og vi med Hensyn til Menneskers og Dyrs Ernæring blev henvist til den hjemlige Produktion, kan det vist uden Overdrivelse siges, at Høstudbyttet aldrig i nogen af de sidste 100 Aar har haft den Betydning for Landets Husholdning som i Aaret 1917. „Uden Brødet ej os frelste var det end Alverdens Guld“. Det hedder fra gammel Tid af, at Krig og Uaar følges ad. Krigens direkte Ødelæggelser blev vi vel skaanede for, og Uaar blev det vel ikke, men den lange fortørrende Solbrand i nogle Foraars- og Sommermaaneder bragte os for Kornets og Høets Vedkommende et Høstudbytte, der var langt under det normale. Og som det gik os, gik det en Mængde andre Lande, hvis Ernæringsforhold stillede sig endnu vanskeligere end vore.“

Kunde dette ikke lige saa godt — i hvert Fald naar bortses fra Udtryksmaaden — være en Beskrivelse af Aaret 1941. Blot nu Ligheden maa fortsætte, saa 1942 bliver et nyt 1918 — bringende den Fred, som sikkert alle, der har været med i Krigen fra første Færd, nu længes efter.

*) Da T. f. L. ofte betegnes som „Landhusholdningsselskabets Organ“, skal for en Ordens Skyld bemærkes, at de i Artiklen fremførte Synspunkter alene henstaar som Udtryk for Forfatterens personlige Opfattelse.

Som under forrige Krig har vi alle faaet at mærke, at det første Krigsjaar forsyningsmæssigt set klares ret let, i andet Aar begynder det at svinde i Lagrene, og i det tredie Krigsjaar slipper mange Varer helt op, og i det fjerde

Ingen venter, at et Verdensopgør som det, der finder Sted, skal lade Danmark forblive uberørt, og vi er da ogsaa nu — ganske vist i høj Grad mod vor Vilje — bragt ind i en vældig Omskiftelsernes Strøm. Og som det for den, der hvirvles med i en brusende Vandstrøm, kan være svært at orientere sig — og vælge, mod hvilken Bred han skal søge — saaledes er det ogsaa for den, der ved et Aarsskifte skal søge at klarlægge den øjeblikkelige Stilling, svært at opnaa det fornødne Overblik, og navnlig er det svært at se, hvad der ligger forude.

Nu er danske Landmænd maaske heller ikke dem, der har mest Grund til at spekulere over Fremtiden og dens Muligheder, set paa langt Sigt. Vi henfalder næppe til nogen overdreven Selvbevidsthed eller Selvros ved at mene, at vort Landbrug hurtigere end de fleste andre Landes vil formaa at indstille sig efter de Forhold, som maatte komme til at foreligge efter denne Krig, der — stadig Krigsudvidelser til Trods — dog en Gang maa faa Ende. Vi tør vel forvente, at vi ogsaa efter denne Krig vil staa med et Produktionsapparat, der nok er stærkt indskrænket og i mange Henseender mangelfuldt og svækket, men som dog — navnlig i Sammenligning med andre Landes — vil have sin Evne til hurtig Udfoldelse i Behold.

Vi har vel iøvrigt stadig visse Muligheder for selv at øve en ikke ringe Indflydelse paa dette Produktionsapparats Udvikling og Bevarelse, og da navnlig med Hensyn til hvilke Produktionsgrene, der skal fremmes, og hvilke der skal reduceres. Selv om vi under Nødvendig-

hedens haarde Lov i mangt og meget maa tilpasse vore Produktionsgrene mere efter de krigsførende Magters Behov end efter egen Lyst og Trang, maa det dog antages, at der kan gøres ikke saa lidt netop med Henblik paa at bevare vort Produktionsapparats Elasticitet.

Planteavl.

Som foran nævnt ligner Aaret 1941 og Aaret 1917, det næstsidste Krigsjaar under forrige Krig, hinanden i mangt og meget. Som den Gang har man paa et Tidspunkt, hvor et stort Høstudbytte vilde have været af ekstraordinær stor Værdi, maattet nøjes med en Kornhøst, der anslaaes til 15 à 20 pCt. under Middel, og som i visse Egne af Jylland ligger under Halvdelen af en normal Høst. Selv om det samfundsøkonomisk spiller en noget mindre Rolle, at de magre Egenes Kornhøst halveres, end hvis det drejede sig om Øernes bedre Kornjorder, er det selvsagt lige katastrofalt i fodringsmæssig og økonomisk Henseende i de jyske Hedeegne. Tilmed var en meget stor Del netop af de samme Egne hjemsogt af delvis Misvækst ogsaa i Fjor, ja for visse Egenes Vedkommende ogsaa i Forfjor. Foruden, at Kornhøsten i høj Grad har skuffet de Forventninger, der mange Steder, navnlig paa Øerne, stilledes til den først paa Sommeren, har ogsaa Høavlen svigtet i høj Grad grundet paa Forsommerens Tørke. Høhøsten er formentlig den ringeste i en meget lang Aarrække, og hvad dette vil komme til at betyde netop i Vinter, hvor æggehviderigt Foder vil blive en særlig kostbar Vare, vil alle være klar over. Denne Svigten af vor mest æggehviderige „Vinterafgrøde“, Høet, og af Nummer to i saa Henseende, Kornet, vil ikke kunne opvejes af de gode Roeafgrøder, der er hjembragt nu i Efteraaret. En god Rodfrugtafgrøde — heri iberegnet Kartoflerne — er selvsagt af stor Værdi, men fra de sidste

Par Aar findes der Anskuelighedsbeviser nok for, hvordan det gaar baade med Sundhed og Mælkeydelse, naar Kulhydraterne bliver altfor dominerende i Foderet, medens Proteinstoffernes Mængde stadig nedskæres.

Sukkerroerne og Roeforgiftningerne.

Det har vist sig, at de mange Roeforgiftninger og Fodring svanskeligheder med de tørstofrige Roer har medført en Nedgang i Arealerne med Fodersukkerroer og Sukkerroer til Foderbrug, efter at disse Arealer nu i en Aarrække har været stærkt stigende. I Betragtning af de høje Priser paa Frihandelskorn og af den høje Betaling, der kan opnaas for hver Foderenhed Korn, der erstattes med en Foderenhed tørstofrige Roer, er dette en uheldig Udvikling. Den er dog formentlig ogsaa kun midlertidig, idet det er et Faktum, at en Mængde Landmænd nu igennem en Aarrække har kunnet fodre med store Mængder af tørstofrige Roer uden disse Ulemper. Det kan derfor næppe være andet end et Spørgsmaal om Oplæring og Omhyggelighed at faa en saadan Fodring gennemført. Fra mange Hold arbejdes paa at løse de Gaader, der stadig knytter sig til Roeforgiftningerne, og det maa haabes, at større Klarhed paa dette Omraade ikke lader vente altfor længe paa sig, thi at vi i Sukkerroerne har et Middel til at faa flere Afgrødeenheder end hidtil ud af den danske Jord, vil ingen betvivle. Striden staar kun om, hvorvidt man ved Opfodringen til Køer og Svin, naar alt tages i Betragtning, kan faa mere Mælk og mere Flæsk ud af Sukkerroer end af Kaalroer. Selv om man vel ikke tør paaregne, at „Praksis's“ Instinkt er ufejlbarligt, regner man næppe galt ved at tro, at den økonomiske Baggrund er i Orden, naar „Praksis“ stik imod al Teori indskrænker Sukkerroedyrkingen til Fordel for Kaalroerne. Men da Teoretikerne nu engang har som Opgave at vise Vej

fremad, maa det undskyldes, at de maaske er kørt saa hurtigt frem, at Sukkerroerne er kommet ud i Egne, hvor Vejen derfor ikke var jævn.

Olieplanterne

har igen i Aar haft Modgang. Den fornødne Varme havde vi, men desværre som tidligere nævnt i Form af en langvarig Tørkeperiode. Kun Ukrudtet, der altid har været Olieplantedyrkningens svage Punkt, klarede sig skikkeligt. Hverken Hør eller Sennep, der dog formentlig skulde være de 2 Olieplanter, der i Øjeblikket passer bedst for vore Breddegrader, har givet et blot nogenlunde rimeligt Udbytte. Hvis Oliehør eller Sennep skal blive Planter af varig Betydning for dansk Landbrug — hvad de dog vel næppe skal — maa der utvivlsomt sættes et energisk Forædlingsarbejde ind over for dem.

Antagelig vilde et saadant Forædlingsarbejde dog være en daarlig Anvendelse af højt kvalificeret Arbejdskraft; det er iøvrigt højst sandsynligt, at der i saa Fald vilde være andre Olieplanter, f. Eks. Valmue, det vilde være lettere at faa frem i tilfredsstillende Dyrkningsform.

I Fjor manglede der tillige de fornødne Frømængder til en virkelig betydende Udvidelse af Olieplantedyrkningen. En Del af den Forargelse herover, der da kom til Orde, vil sikkert i Betragtning af Olieplanternes ringe Udbytte nu blive gemt hen til bedre Tider. 1941's Kornordning gav heller ikke nogen Opmuntring til Dyrkning af saadanne Afgrøder, dels gaves intet Fradrag i Korn-Afleveringspligten ved Dyrkning af Industri-Afgrøder, dels maatte Prisen paa Frihandelskorn ventes at blive saa høj, at den Pris af $3 \times$ Maksimalprisen paa Korn, som man regnede for en passende Pris for Oliefrø, nærmest kun fik teoretisk Interesse. Og skulde man op paa $3 \times$ Prisen for Frihandelskorn, vilde det sikkert have været vanske-

ligt at finde Afsætning for nævneværdige Mængder af Oliefrø.

Vil man have Dyrkning af Olieplanter af nævneværdigt Omfang i 1942, maa der tages Hensyn hertil ved Udformning af 1942-Kornlovens Bestemmelser; ellers gaar det næppe.

Prisforhold og „Nye Produktioner“.

Naar flere af de nye Produktionsgrene ikke er blevet udviklet og forøget i det Tempo, som det af samfundsmæssige Aarsager maaske var ønskeligt, er Grunden utvivlsomt først og fremmest at søge paa det økonomiske Omraade. Selv om man ofte taler om „Landbruget“ som en Enhed, er Fakta dog, at det drejer sig om godt 200 000 selvstændige Bedrifter, der med Hensyn til Produktionen optræder uafhængigt og kun ved Hjælp af „Ordninger“ kan paavirkes samlet. Derfor vil en Henstilling alene straks for den enkelte rejse Tvivl om, hvorvidt netop han bør efterkomme Opfordringen — navnlig da, hvis det er forbundet med økonomisk Risiko at gøre det. Først naar Udsigten til Gevinst lokker, vil en og anden føle, at det specielt er ham, der kaldes paa. Det er derfor at stikke Hovedet i Busken, hvis man ikke vil se, at et Ønske eller en Appel om Udvidelse af en Produktionsgren altid bør understøttes af en fornuftig Pris- og Garanti-politik. For at tage et konkret Eksempel: Vil man af samfundsmæssige Grunde have produceret mere Linolie til Maling end hidtil, er det ikke nok at nedsætte et Udvalg, der i Artikler og gennem Propaganda slaar fast, at der skal dyrkes mere Hørfrø; navnlig da det ikke som i Storindustrien er nok, at nogle faa følger Henstillingen. Den økonomiske Tilskyndelse dertil er nødvendig inden for Landbrugserhvervet som inden for alle andre Erhverv. Dette gælder saa meget mere, naar det drejer sig om en

Produktion behæftet med stor Dyrknings-Usikkerhed. Netop for Oliehørrens Vedkommende har Usikkerheden ved Dyrkningen givet sig meget drastiske Udslag i de 2 sidste Somre, og det vil næppe være muligt at faa ret mange Landmænd til at binde an med Oliehørstyrkning i større Stil i den kommende Sommer uden at betale en klækkelig Risikopræmie — og saa eventuelt finde sig i, at Oliehørren giver et stort Nettoudbytte, hvis Dyrkningsvilkaarene skulde blive gunstige. Skulde dette ske, kan man til Gengæld ganske spare Udgifterne til Propaganda i det efterfølgende Aar. Hvad her er sagt for Oliehørrens Vedkommende, gælder i det store Hele ogsaa de andre nye Afgrøder, det af samfundsmæssige Aarsager kan blive rimeligt eller nødvendigt at dyrke i større Omfang end hidtil. Man maa gøre sig klart, at det ikke er nok blot at gøre en Afgrøde lige saa lønnende — beregnet paa en Gennemsnitsafgrøde — som en Gennemsnits-Kornafgrøde. Det vil, navnlig naar det drejer sig om en kortvarig Udvidelse af Dyrkningen, være nødvendigt derudover at betale en Risikopræmie. En Landmand ved med temmelig stor Nøjagtighed, hvad han kan regne med at faa ud af en Kornafgrøde, og han kan være sikker paa, at skulde Kornafgrøden svigte noget, svigter i hvert Fald de andre Afgrøder, Hør, Hamp, Sennep o. s. v. næsten altid endnu mere netop i de samme Aar. De Betænkeligheder, man har haft ved Pris- og Garantifastsættelser, er forstaaelige, men absolut uheldige for Dyrkningsmulighederne.

Prisregulering og Produktionsforskydning.

Det er iøvrigt en saare velbegrundet Tendens, der i 1941 har gjort sig gældende i Retning af at holde igen paa Prisstigningen, ikke alene for Landbrugsvarer, men ogsaa for de øvrige Forbrugsvarer. Ved (Maksimal-)Pris-

fastsættelse uden Basis i den frie Prisdannelse er der imidlertid altid Fare for, at den ene Produktionsgren favoriseres paa den andens Bekostning; det har i 1941 ikke kunnet undgaas, at der har fundet saadanne Prisforskydninger Sted inden for Landbrugsproduktionen. Disse Prisændringer har ofte vakt stor Interesse og megen Diskussion uden for Landbrugets egen Kreds. Et Par Eksempler skal fremdrages. Først Kornpriserne.

Kornpriserne og Landbruget.

De fleste Ikke-Landbrugere nærer en uforholdsmæssig Interesse for Kornprisen og tror, at denne betyder meget for Landbrugets Økonomi. Dette skyldes formentlig, at man fra før i Tiden har været indstillet paa, at højere Kornpriser nødvendigvis før eller senere maatte føre til højere Priser over hele Linien, og heri er der selvfølgelig en hel Del rigtigt. Paa den anden Side er Kornprisen i en ganske anden Grad end Smør- og Flæskeprisen et internt Landbrugsspørgsmaal, faktisk nærmest et Fordelingsspørgsmaal. Dertil kommer, at Kornprisens Højde ikke er af tilnærmelsesvis samme økonomiske Betydning, naar Importen er standset, og Forbruget af Korn, der har været Genstand for Omsætning, er nede paa nogle faa Procent af den samlede Fodermængde, som naar maaske $\frac{1}{3}$ af Svineproduktionen er baseret paa indkøbt Korn. Kornprisen spiller en vis Rolle for Brødprisen og vil altid være en vis Rettesnor for Prisen paa Landbrugsprodukter, men for det store Flertal af danske Landmænd spiller Kornprisen kun en meget ringe Rolle, idet de Mængder af Korn, disse Landmænd køber eller sælger, er forsvindende smaa, sammenlignet med det paagældende Brugs Vareomsætning. Saa godt som hele deres Produktion hviler under de nuværende Forhold paa det, som Bedriften selv formaar at præstere af Planteprodukter. Følgelig er

det Smørprisen, Flæskeprisen og tildels Ægprisen, der bliver afgørende for Økonomien. En lille Gruppe af Landmænd — nogle faa Tusinde — vil have en væsentlig Fordel af en høj Kornpris, og en hel Del flere Tusinde Husmænd vil se deres Økonomi forringet derved. Derimod vil alle Landmænd have Fordel af høje Smør- og Flæskepriser, og da det mindre Landbrug har flest Husdyr pr. ha, vil de ogsaa have den forholdsvis største Fordel af høje Smør- og Flæskepriser.

Smørprisens Betydning for Land og By.

Medens Kornprisen som foran nævnt i det væsentlige er et Spørgsmaal om Fordeling af Indtægter inden for selve Landbruget, er derimod Smørpriser, Flæskepriser og Ægpriser afgørende for, hvor stor en Del af samtlige de forhaandenværende Samfundsgoder, der tilfalder Landbrugets Udøvere. Der er derfor god Mening i, at Spørgsmaalet om Smørprisens Højde behandles som et Spørgsmaal af Vigtighed for Landbruget. At tillægge Smørprisen en lignende Betydning for Byernes Befolkning er derimod helt ved Siden af. Med den nuværende Smør-Rationering tilkommer der hver Person ca. 18 kg Smør om Aaret. Det tør nok siges at være en Overdrivelse af Rang at gøre en Prisstigning paa f. Eks. 60 Øre pr. kg Smør — 10—11 Kr. om Aaret pro persona — til et Spørgsmaal af største Betydning for Bybefolkningen. Sammenlign blot disse 10 Kr. med et Normalbudgets (Pristallets) Stigninger, der er som følger:

	1935:	3428	Kr.			
April	1940:	4434	Kr.	(+ 1006	Kr.,	heraf 262 Kr. for Fødevarer)
"	1941:	5262	"	(+ 1834	" , "	685 " - —)
Oktober	1941:	5548	"	(+ 2120	" , "	728 " - —)

Fødevarer er steget fra 1121 Kr. til 1849 Kr., det vil sige ca. 39 pCt., medens alle andre Udgifter er steget fra 2307 Kr. til 3699 Kr. eller ca. 38 pCt. I Betragtning af, at

Fødevarerpriserne i Basis-Aaret 1935 var urimelig lave — Smørprisen var saaledes lavere end før forrige Krig — og at desuden en ikke uvæsentlig Del af de 728 Kr. Stigning paa Fødevarerbudgettet skyldes udenlandske Kolonialvarer, der er steget særlig stærkt, maa det siges at være en i Forhold til andre Forbrugsvarers Stigning beskeden Prisforhøjelse, der har fundet Sted for Landbrugsvarer. Al Tale om, at det særlig er Landbrugspriserne, der er steget, og at det alene er Landbruget, der nyder godt af det forhøjede Prisniveau, er ikke saa vel-funderet i Kendsgerninger, som man skulde tro, naar man hører den Selvfølgelighed, hvormed det ofte fremføres. Der maa være store Dele af den hjemlige Industri, der har mindst lige saa gode Tider som Landbruget, selv om det nok for visse Industriers Vedkommende gælder, at de har været ude for en voldsommere Forhøjelse af Udgiftskontoen end Landbruget. Hovedaarsagen til, at man hører mindre om de gode Tider inden for Industrien er dog nok, at denne ikke har noget Driftsbureau, der publicerer Forrentningsprocenten.

Landbrugets Driftsresultat.

I Efteraaret, da de første Driftsresultater for 1940—41 — de jyske — offentliggjordes, var den gennemsnitlige Forrentningsprocent paa godt 8 pCt. ikke saa lidt af en Sensation. Blade, der ved Nytaarstid har kunnet bekendtgøre hele Serier af Industriudbytter paa 8—25 pCt. uden at ofre mere end 3—4 Linier paa hver enkelt, havde nu Spalter tilovers for denne Sensation: Landbruget gav — ganske vist for første Gang i en meget lang Aarrække — ikke alene fuldt Udbytte af den investerede Kapital, men endogsaa et Overskud.

Hvor stort er nu dette Overskud paa en almindelig Landbrugsejendom. Ja, gaar man ud fra den gennemsnitlige Forrentningsprocent for alle Ejendomme under eet,

viser det sig, at der er et Overskud paa godt 60 Kr. pr. ha, hvilket svarer til ca. 950 Kr. for en Ejendom af Gennemsnitsstørrelse. Ved Sammenligning med Detailpristallets foran omtalte Stigning vil det ses, at disse 950 Kr. — hvis de var reel Gevinst — højst kan have holdt en saadan Gennemsnits-Landmand delvis skadesløs for Udgifternes Stigning, men kan i hvert Fald ikke have hævet hans Niveau op over det, der forefandtes før Krigen. —

Væsentlig anderledes stiller Forholdet sig for de helt store Brugs Vedkommende. Her var Overskudet (udover Forrentningen) ca. 90 Kr. pr. ha. For en Ejendom paa f. Eks. 300 ha vil det samlede Overskud saaledes ligge omkring 25—30 000 Kr. Men det vilde være lige saa meningsløst at vurdere Landbrugets økonomiske Stilling ud fra en Betragtning alene af de faatallige store Landmænds Indtægter, som det vilde være, hvis man vilde vurdere Byernes Indtægter efter f. Eks. Gennemsnitsindtægterne for Læger, Apotekere og Entreprenører.

Hvor meget af det er nu reel Gevinst? Landbrugsraadet fremkom nogen Tid efter Opgørelsen af de jyske Regnskabsresultater med en Udtalelse gaaende ud paa, at ca. 2 pCt. af den beregnede Forrentningsprocent ikke kunde betragtes som reel Gevinst, altsaa ikke var reel Indtægt, men kun Formuerealisation.

Selv om man vel tør gaa ud fra, at Landbrugsraadets Beregninger er paa den sikre Side med Hensyn til Regnefejl nedad, bliver der et ikke uvæsentligt Forhold at have i Erindring ved en Vurdering af Landbrugets økonomiske Resultat.

Og sidst, men ikke mindst, maa haves i Erindring, at det drejer sig om Forhold, der ligger tilbage i Tiden mellem April 1940 og Juli 1941. Priserne er ganske vist ikke forringet siden, men Udgifterne er steget, og de producerede Mængder formindsket, saaledes at allerede 1941—42 maa give et ringere økonomisk Resultat.

I Betragtning af de mange økonomisk haarde Aar for Landbruget, der gik forud for 1940—41, maa det staa enhver klart, at det er begrænset, hvad der har ladet sig udbedre og reparere af et Overskud som det foran nævnte.

Nej, Sagen er saamænd i al Enkelthed den, at man i Løbet af 1930'erne er blevet ganske afvænnet med, at Landbruget kan forrente den investerede Kapital eller endog give Overskud. Mindst de $\frac{9}{10}$ af alle danske Landmænd har ikke Indtægter af en Størrelse, som der er Grund til at nære Misundelse overfor.

Landbrugets Driftsresultat har iøvrigt været omtalt udførligt i Tidsskrift for Landøkonomi, Hæfte 11, 1941, hvortil kan henvises. En udførligere Omtale af Planteavlens, Husdyrbrugets og Mejeribrugets Vilkaar i 1941 vil fremkomme i Tidsskriftet omkring Midten af 1942 og skal derfor udelades her. Derimod plejer der i Nytaarsoversigten at blive givet en nogenlunde udførlig Omtale af Eksportens Størrelse og S sammensætning, men en saadan maa udelades i Aar og vil — i Modsætning til tidligere Aar*) — formentlig heller ikke senere kunne optages i Tidsskriftet. Oplysninger vedrørende disse og lignende økonomiske Forhold vil fortrinsvis være at finde i Statistiske Efterretninger og i Landbrugsraadets Meddelelser, hvortil maa henvises.

Landbrugets likvide Pengemidler.

I Fjor fremsatte jeg i min „Nytaarsartikel“ nogle Betragtninger angaaende „Landbrugets løse Penge“. Denne Omtale fremkaldte blandt andet den Indsigelse, „at der saamænd ikke var nogen Fare for, at Landmændene bortødslede de ved Besætningsrealisationen indvundne Penge, saa jeg — og andre ligesindede — kunde spare os alle

*) Konsulent I. Dokkens aarlige Afhandling om Landbrugets Ind- og Udførsel samt Omsætning af Hjælpestoffer.

Bekymringer angaaende denne Sag". Dette var en saa fundamental Misforstaaelse i alt Fald af det, jeg havde fremført, at jeg maa have Lov at uddybe Emnet lidt. Min Betragtningssmaaede var i Korthed følgende: Fra mange Sider tilraader man Landmændene at indsætte de ved Besætningsformindskelser indgaaede Pengesummer i Banker og Sparekasser, indtil Besætningerne paany skal udvides, idet der saa maa antages at blive god Brug for dem. — Ja, det kan være meget gode Raad, men vil der til den Tid være nye Besætninger eller Enkeltdyr at købe for disse Penge (i saa Fald hos hvem?). Vil ikke den eneste Følge af en saadan hengemt Købekraft, for hvilken der ikke nu og navnlig ikke til den Tid findes modsvarende Varemængder, blive den, at Landmandens opsparede Midler — som efter sidste Krig — gaar tabt ved Betaling af unødvendig høje Priser paa Produktionsmidlerne (Oliekager, Kunstgødning, Arbejdskraft o. s. fr.). Indkøb af saadanne Produktionsmidler er jo nemlig den eneste mulige Vej til Oparbejdelse af nye og større Besætninger. Kort sagt: Vil opsparede og likvide Kapitaler formaa at genskabe Besætningerne i et nævneværdigt hurtigere Tempo, end det vilde ske uden disse.

Hvis dette Spørgsmaal maa besvares med *Nej* — hvad jeg mener — skulde saadanne opsparede *likvide* Midler snarere kunne blive til Skade end til Gavn for Landbruget. Til Skade, fordi de driver Priserne op paa et Niveau, hvor de, der ikke har Realisationsgevinster fra Krigstiden at tære paa, vil komme til at staa med Sorteper den Dag, Lagrene er fyldte, den Dag Besætningerne paany er fuldtallige og Produktionen paany i Gang til lavere Priser. Dette Synspunkt var eneste Anledning til og var hele Baggrunden for mit samtidig fremsatte Forslag om at opmuntre til Gældsafbetaling ved Ydelse af Skattefrihed for ekstraordinære Afdrag paa Pantegæld. Det var tillige

Aarsagen til min Argumentation for Iværksættelse af en dertil knyttet — og deri begrundet — kraftig Kreditindskrænkning, naar den Tid engang kommer, hvor der bliver Mulighed for Besætningsforøgelser. Disse Forslag og deres Begrundelse var og er derfor at betragte som en Helhed og burde ikke diskuteres adskilt, som de blev i Fjor.

Det vil sikkert i Perioden umiddelbart efter denne Krig være let at afsætte Fødevarer til — i hvert Fald nominelt — gode Priser. I Kapløbet om at komme med her kan der let — som efter forrige Krig — investeres for store Kapitaler, hvis Forrentning i Løbet af faa Aar bliver umulig, uden at der finder en Kronesækning Sted.

Tvangsopsparing af ikke-rentebærende Obligationer.

Naar jeg i Tilknytning til det foran anførte tillige udkastede Tanken om Tvangsopsparing, var det nærmest ud fra den Betragtning, at det maatte være hensigtsmæssigt at begrænse den likvide Købekraft hos flest muligt — altsaa ogsaa hos Ikke-Landbrugere — for at undgaa Prisstigninger. Som stærkt fremhævet af Professor *Thor-kil Kristensen*, Aarhus, er der, hvis man fastholder konstante Indtægter, altsaa konstant Købekraft, ingen Vej uden om Prisstigninger, efterhaanden som Varemængderne formindskes. Hvis man derimod gennem en rimelig Tvangsopsparing, der f. Eks. kunde ske i Form af tvungen Aftagning af en vis Mængde ikke rentebærende Anvisninger paa vore udenlandske Tilgodehavender, formindsker den likvide Købekraft, vilde denne Prisstignings-Nødvendighed forsvinde. At den Del af den skattepligtige Indtægt, der anvendtes til saadanne Køb, midlertidig gjordes skattefri, maatte være en Selvfølge. I det Omfang og til den Tid, disse Tilgodehavender indgik som Varer til Landet, vilde det være muligt at frigive eller frigøre (og

beskatte!) den saaledes bundne Købeevne. Der vilde da — i Modsætning til nu — være den nødvendige Dækning for Købekraften i Form af Varer, og Prisstigninger vilde ogsaa da være unødvendige, lige saa vel som tabgivende Prisfald vilde kunne undgaas. Den Tanke, der lejlighedsvis fra forskellig Side har været fremsat, at Landmændene skulde have en forholdsmæssig Del af deres Eksportindtægter udbetalt i Form af saadanne Anvisninger, er derimod oplagt urimelig. At stille Mængden af saadanne Tvangskøb i Forhold til Eksporten vilde i Praksis være at gøre det ligefrem strafbart at eksportere; noget saadant vilde næppe vinde Tilslutning — hverken indenlands eller udenlands. Det er Samfundets Eksportindtægter — ikke Landbrugets — det drejer sig om; det har man i andre Situationer forstaaet fuldtud, og dette har ogsaa i Principet været erkendt af Landbrugets ansvarlige Mænd. Noget andet var, at man den Gang mente, at netop de, der fremskaffede disse Eksportindtægter, maatte have et rimeligt Krav paa at faa den hjembragte Valuta betalt med en ordentlig Kronepris.

Der skulde formentlig ikke være Grund til at nære mange Betæneligheder ved den nævnte Form for Tvangsopsparing. I Realiteten er vi jo nemlig i Forvejen alle Parthavere i disse Tilgodehavender, og Fordelingen vilde saadan set være af mere formel end reel Art. Der maatte imidlertid kunne opnaas derved, at følgende Forhold, der forekommer meningsløse og irrationelle — næsten en Slags Ebberød Bank — kunde forsvinde. Jeg sigter hermed til

- 1) at Nationalbanken udsteder og udbetaler Sedler for de nævnte Tilgodehavender,
- 2) at Modtagerne af Sedlerne kan indsætte disse i Sparekasser og Banker til en Rente af $2\frac{1}{2}$ — $3\frac{1}{2}$ pCt.,

- 3) hvorefter Pengeinstitutterne indsætter disse Beløb paa Folio i Nationalbanken, paa Postgiro o. s. v. til Rente varierende mellem 0 og 2 pCt. og — hvad der er det værste — derefter
- 4) kun kan laane Resten af deres Pengemidler ud til Byernes og Landbrugets Næringsdrivende til en Rente af 5—7 pCt., selv naar Udlaan kan ske mod fuldkommen Sikkerhed.

Hvis jeg har misforstaaet noget i denne — ganske vist i forenklet Form gengivne — ejendommelige Penge-Karousel, synes jeg, at det vilde være ønskeligt, om rette Vedkommende over for Offentligheden vilde give en anden og smukkere Forklaring paa, hvorfor Bankers og tildels ogsaa Sparekassers Udlaansrente skal være 50 til 150 pCt. højere end Indlaansrente. Andre Forretninger, der opererer med saadanne Avancer, plejer før eller senere at høre fra Priskontrolraadet derom — men noget saadant har man ikke hørt skulde være under Overvejelse.

Husdyrbestanden.

Danmarks Husdyrbestand har naturligvis ikke kunnet opretholdes paa sin tidligere Højde i 1941. I Løbet af Høstaaret 1940—41 (for Svin Oktober—Oktober) er

Kvægbestanden indskrænket med ca.	220 000	Stk.	(ca. 7 pCt.)
heraf Køer	" 135 000	"	(" 9 ")
og Kalve	" 65 000	"	(" 8 ")
Hønsbestanden indskrænket med ..	" 9 936 000	"	(" 45 ")
heraf Kyllinger	" 4 691 000	"	(" 48 ")
Svinebestanden indskrænket med ...	" 728 000	"	(" 27 ")
heraf Søer	" 47 000	"	(" 17 ")

Det er saaledes en meget betydelig Indskrænkning i disse Husdyrbrugsgrene, der er sket i Løbet af et enkelt Aar. Linien i Formindskelserne er ganske klar: Hønsbestanden, der igen kan bringes op paa fuld Højde i Løbet

af et enkelt Aar, er indskrænket mest. Kornmangel, høje Kornpriser og lave Ægpriser samt en forholdsvis god Pris paa Slagtehøns har været Hovedaarsagerne til, at ca. Halvdelen af Fjerkræbestanden har maattet lade Livet eller maaske rettere sagt, at ca. Halvdelen ikke som sædvanlig er blevet fornyet. Udviklingen her har iøvrigt været en Slags Skoleeksempel paa, hvorledes man ved Forskydning af Prisforholdet mellem de enkelte Husdyrbrugsgrene formaar at faa en af disse trængt helt i Baggrunden til Fordel for en eller flere andre.

Kvægbestanden, som det tager adskillige Aar at bringe op paa samme Størrelse igen, er kun formindsket med 7 pCt. Med Hensyn til Hornkvægbestandens Størrelse bør vedføjes, at det samlede Antal ret let lader sig bringe op paa sin tidligere Højde, idet man kan lade flere Kalve leve end sædvanligt, men dette er ikke ensbetydende med, at alt dermed er tilbage i den gamle Gænge, idet det forholdsmæssige Antal Køer, Kvier og Kalve vil være forskudt. Først, naar Kalvene i Løbet af nogle Aar er blevet til Køer, kan man tale om, at Kvægbestanden paany er bragt op til sin tidligere Højde.

Svinebestandens Formindskelse ligger ca. midt imellem Formindskelserne for Kvæg og Høns, nogenlunde svaerende til det Tempo, hvori en eventuel Forøgelse paany kan finde Sted indenfor denne Husdyrbrugsgren.

Vitaminer og Mineralstoffer

er altid en Nødvendighed, men i 1941, hvor Foderblandingerne, hvori var blandet Mineralstoffer, forsvandt, blev Mineralstofspørgsmaalet mere aktuelt end tidligere. Stærkere Fodring med Ensilage og mindre Mængder af Halm navnlig i indeværende Vinter vil sikkert gøre det paa krævet for endnu flere at interessere sig derfor. Hvem, der ganske ser bort herfra, kan let blive mindet derom ved Stivsygesymptomer.

Proteinmangelen.

Den ofte fremhævede Betydning af vor betydelige Oliekageimport som værende i det væsentlige en Proteinimport er blevet stærkt understreget gennem de Priser, der er blevet betalt for Kød-Benmel. De Overpriser, der betales for Protein i saadanne Foderenheder laa, indtil Maksimalprisen kom, paa omkring 3 Kr. pr. kg Overskudsindhold af Protein; man kan vel antage, at et kg af Protein fra Kød-Benmel kan bringe ca. 15 almindelige Grovfoderenheder op til et passende Produktionsfoderindhold; det vil altsaa sige, at praktiske Landmænd maa have kunnet se deres Fordel ved at ofre indtil 20 Øre pr. Foderenhed alene for at bringe Proteinindholdet i Orden. Selv om vi regner med Frihandelsprisen for Korn repræsenterer et Tillæg af 20 Øre til Foderenhedsprisen omkring ved $\frac{1}{3}$ af en saadan F. E.'s samlede Pris. Det er naturligvis ikke muligt at drage altfor vidtgaende Slutninger ud fra en Beregningsopstilling som denne, idet det maa anses for muligt, at de beskedne Mængder af Kød-Benmel, der fandtes, har kunnet presses op i „Medicinpriser“. Paa den anden Side vil det være urimeligt at tro, at der er betalt ret meget mere for det, end Folk har været nogenlunde sikre paa at kunne faa hjem igen.

Maksimalpriser paa Landbrugsvarer.

I Forbindelse med foranstaaende kunde det være rimeligt at sige et Par Ord om Maksimalpriser paa Landbrugsvarer. Vi har som ovenfor nævnt faaet Maksimalpris paa bl. a. Kød-Benmel (og Sukkerroer). Om der vindes noget ved Maksimalpriser paa saadanne Varer, hvor man ikke har Produktion og Fordeling under nøjeste Kontrol, er dog vist et stort Spørgsmaal. Hvad man er sikker paa, er en Hoben Snyderi og Omgaaelser. Ikke sandt: Hvis en Landmand vil sælge sine 20 Td. Frihandelskorn blot 2 Kr. billigere pr. Td., skulde det vel ikke være helt umu-

ligt for Køberen at skaffe en Sæk Kød-Benmel til Maksimalpris. For Sukkerroernes Vedkommende ligger den største Fare formentlig i, at de ganske undrages Byernes Heste; det vil imidlertid være højst uøkonomisk at erstatte disse Sukkerroer til By-Hestene med Korn.

Et andet Omraade, hvor der har været en Del Tale om Maksimalpriser er for Kartofflerne. Med mindre en saadan Maksimalpris ledsages af en Kartoffelordning med tvungen Kartoffelaflevering, vil det sikkert vise sig at være en meget uheldig Foranstaltning. Følgen vil nemlig utvivlsomt blive Kartoffelmangel og Udenomshandel med Kartoffler.

En Kartoffelordning med Afleveringspligt vil være vanskelig at gennemføre i Praksis og maatte i al Fald sammenkobles med Kornordningen, saaledes at Landmændene kunde aflevere e n t e n Korn e l l e r Kartoffler. Men en omstændelig og bekostelig Historie vilde det blive, thi Kartoffler lader sig ikke med samme Lethed som Korn samle og opbevare i Statslagre; der er derfor Grund til at tro, at ethvert Forsøg paa at gaa udenom Kartoffelhandelens tilvante Baner vil gøre Forsyningsspørgsmaalet langt vanskeligere, end det er i Øjeblikket.

Mund- og Klovesyge

viste sig efter nogle Maaneder helt uden Ny-Tilfælde atter paa faretruende Maade i Begyndelsen af December med Smaaserier af Tilfælde flere Steder i Landet. Heldigvis ser det ud til, at det forbliver ved de spredte Tilfælde. En Mængde Besætningsejere søgte straks at sikre sig gennem Rekvirering af Serum.

Ejendomspriser og Ejendomssalg.

Gennem den Del af Aaret 1941, for hvilket der foreligger Oplysninger, har Ejendomspriserne haft stigende

Tendens. Den stigende Linie er kun en Fortsættelse af Linien fra 1940, hvilket vil fremgaa af nedenstaaende Oversigt.

	Pris pr. Td. Hartkorn for Jord og Bygninger	
	Huse 1/4—1 Td. Htk.	Alle Gaarde over 1 Td. Htk.
1. Kvartal 1940	22 409	11 085
2. — —	22 537	11 550
3. — —	22 829	11 618
4. — —	23 517	11 869
1. Kvartal 1941	23 596	11 722
2. — —	24 352	12 658
Stigning i Løbet af Perioden ca.	10 pCt.	14 pCt.

Stigningen i Priserne paa Løsøre er, som det maatte ventes, væsentlig større. Grundet paa Aarstidens (Beholdningernes) Indvirkning paa Prisen udregnet pr. Td. Hartkorn, anføres de tilsvarende Tal paa en lidt anden Maade end ovenfor:

	Pris pr. Td. Hartkorn for Løsøre	
	Huse 1/4—1 Td. Htk.	Gaarde over 1 Td. Htk.
	(Tallene i Parentes er for 1941)	
1. Kvartal 1940	10 076 (13 132)	5 053 (6 492)
2. — —	9 485 (13 025)	5 628 (7 056)
3. — —	11 828	5 931
4. — —	15 457	7 143

Selv om det som ovenfor anført ikke er helt saa sikkert at sammenligne Løsørepriserne som Jordpriserne fra et Aar med et andet, kan det dog skønnes, at Stigningen i Løsørepriserne ligger omkring 30 pCt. Med Hensyntagen til de to Udgiftsgruppers indbyrdes Betydning, skulde Priserne for H u s m a n d s b r u g med Besætning og Inventar være steget 16 pCt. ialt, medens G a a r d e n e skulde være steget ca. 19—20 pCt. i Perioden fra 1. Januar 1940 til Juli 1941.

Løvrigt findes i indeværende Nummer af T. f. L. en udførlig Udredning af Samhørigheden mellem Ejendoms-

priser og Konjunkturer. Her skal blot til Slut anføres, at de ret omfattende Køb af Landejendomme, som Ikke-Landmænd foretog i Slutningen af 1940 og Begyndelsen af 1941, nu efterhaanden synes at være nogenlunde ophørt.

Landbrugets Gæld.

I Tilknytning til Spørgsmaalet om Ejendomspriser ligger det nær ogsaa at beskæftige sig med Landbrugets Gæld. Fra Kreditforeninger og Pengeinstitutter har der været Meddelelser fremme om, at Ydelserne gaar usædvanlig godt ind. Det er glædeligt at høre; forhaabentlig fører det ikke til, at det derfor bliver lettere at faa Laan og da navnlig ikke større Laan i Landejendomme end hidtil. Antallet af Landejendomme er nu engang saa temmelig konstant, og om saa Kreditforeningerne udlaaende endnu 2 Milliarder, vilde der i hvert Fald ikke kunne blive ret meget større Landbrugsareal af den Aarsag. Hovedvirkningen vilde uden al Tvivl blive en ekstra Blyklods om Benene paa et stort Antal af næste Generations Landmænd.

Til visse Tider har det været et uvurderligt Gode for dansk Landbrug, at Kreditforeningerne har kunnet stille saa mange relativt billige Penge til Landbrugets Raadighed; men der har lige saa sikkert ogsaa været Perioder, hvor der kunde have været holdt igen paa Ejendomspriserne ved en — skal vi sige — overforsigtig Udlaaanspolitik. Netop nu, hvor Ejendomspriserne paa Grund af de bedre Tider i Landbruget og den samtidig truende Inflationsfare igen er paa Vej opad, bør intet Middel lades uforsøgt til at bremse denne Tendens. Intet er nemlig sikrere, end at der maa komme en Dag, hvor det samfundsmæssig set viser sig at have været daarligere Dispositioner. At binde nye Kapitaler i Landbruget paa et Tids-

punkt, hvor saa godt som intet produktivt Nyt lader sig iværksætte, maa, hvad Synsvinkel man end ser det fra, være højest uheldigt.

Landbruget og Arbejdsløsheden.

Arbejdsløsheden blev i 1941 ikke helt saa frygtelig en Svøbe for vort Samfund, som mange vel havde frygtet. Dog formaaede vi langt fra at skaffe alle Danske Arbejde i danske Virksomheder — et Maal vi i det lange Løb aldrig bør tabe af Syne. Paa dette Omraade vil der altid være Brug for en Indsats, ikke mindst fra Landbrugets Side. Arbejdsbehovet er i vore Landbrugsbedrifter sikkert en mere elastisk Størrelse, end Tilfældet er i noget andet Erhverv. Naar god Vilje og Forstaaelse udvises fra alle Sider, kan dette Behov let bringes til at omfatte bl. a. adskillige af de Tusinder, som via Ungdoms-Arbejdslejrene gerne skulde over i rigtig t Arbejde snarest derefter. Der er vel næppe megen Fare for, at disse Lejre kan komme til at konkurrere med Erhvervslivet om Arbejdskraften, men af virkelig Værdi bliver de først, naar de kan blive en Forskole — ofte maaske en Omskoling — til praktisk og produktivt Arbejde. Det vilde være ønskeligt, om der herigennem blev skabt endnu een af de smaa Strømme, der i Øjeblikket risler fra B y til L a n d.

Helaars-Fæstemaal.

er igen kommet stærkt paa Tale — blot det nu hjælper. I Reglen fremhæves kun den moralske Betydning af et længere og mere stabilt Fæstemaal. Sagens anden Side fortjener imidlertid ogsaa en stærk Understregning. Jeg tænker her paa Spørgsmaalet om Fastholdelse af en konstant Arbejds mængde ved Landbruget Aaret igennem.

Som Forholdene er nu, er der et meget stort Antal Landbrugere, der beskæftiger 1 undertiden 2 Karle mindre

om Vinteren end om Sommeren. De fleste gør det sikkert uden at skænke Spørgsmaalet om, hvad disse unge Mennesker skal tage sig for om Vinteren, ret mange Tanker. Man ræsonnerer vel som saa, at de kan jo blot søge sig en anden Plads. Men da Forholdet er det, at der næppe er noget Landbrug, der beskæftiger flere om Vinteren end om Sommeren, maa Forholdet for Landbruget taget som en Helhed selvfølgelig betyde, at der findes saa og saa mange Tusinde færre Pladser i Landbruget om Vinteren end om Sommeren. Skolerne tager naturligvis en Del, men næppe Flertallet.

Er der ret beset meget at beklage sig over, hvis der mangler et tilsvarende Antal unge Mennesker til Maj-Skiftedagen. Er der Grundlag for at se skævt til, at en Del af de Unge søger ind til Byen om Efteraaret? Jeg synes ikke, man kan lukke Øjnene for, at Landbruget hvert Efteraar skyder en vis Portion Arbejdskraft fra sig, som ikke har anden Eksistensmulighed end enten at trykke Vinterlønningerne yderligere ned for sig selv og andre eller at gaa over i andet Erhverv. Og det er vist ganske givet, at de, der paa denne Maade tvinges over i Sæsonarbejde, faar Landbruget kun en ringe Del tilbage af, thi konkurrere med Byernes Sæsonerhverv (f. Eks. Byggevirksomhed) kan Landbruget i Reglen ikke.

Det har hidtil kunnet undgaas at faa Landbrugets Ungdom ind i Fagforeninger og Arbejdsløshedskasser, og der er vist ogsaa Grund til at tro, at det fortsat kan undgaas, men der er ingen Tvivl om, at Fastholdelse af en konstant Arbejdsstyrke Aaret rundt vil være et væsentligt Hjælpemiddel til at undgaa noget saadant.

Det landbrugsfaglige Ungdomsarbejde

er fortsat i god Gænge Landet over. Nu maa det blot haabes, at den nuværende stærke Interesse ikke bliver en kort Opblussen, som det er sket før, men at den Gro-

bund, som overalt har vist sig at være til Stede, vil blive benyttet og plejet i de kommende Aar. Udbyttet heraf skal nok vise sig at være Anstrengelserne værd.

Det har — navnlig under de nuværende Færdelsesforhold — været ikke ringe Krav, der stilledes til Konsulenternes og Landbrugslærernes Arbejdskraft i disse Skoler. Men man er herigennem kommet i Forbindelse med et betydeligt Antal Unge, som ikke kommer paa Skole, eller — lad os haabe — ellers ikke vilde være kommet paa Skole. Skolernes Elevantal i Fjor og i Aar synes at tyde paa, at den stærkt udvidede Ungdomsskole ingenlunde er en Konkurrent, men snarere er blevet en Forskole til Landbrugsskoler og Højskoler.

Naar vi nu ved Aarsskiftet ser tilbage over Aaret 1941, vil der vist være almindelig Enighed i Landbruget om, at det gik ikke saa lidt bedre end ventet. Det gælder naturligvis først og fremmest Økonomien, men det gælder ogsaa med Hensyn til Besætningernes Ydelse. Den strenge Vinter 1940—41, den lange Tørke i Forsommeren 1941 og det daarlige Høstvejr har naturligvis været mørke Punkter i 1941's Status, men for Kornhøstens og Høavlens Vedkommende vil det først rigtig blive mærkbart ind i det nye Aar.

Landbrugets ansvarlige Mænd har ved adskillige Lejligheder erklæret, at Landbruget til enhver Tid var rede til at bære sin Del af Dagens Byrder. Der er Udsigt til, at en ikke ringe Del af Landbrugets Udøvere vil faa Lejlighed til at bære saadanne Byrder i 1942. Ved Sammenhold og god Vilje fra alle Sider skulde der dog alligevel være Grundlag for at gaa ind i det nye Aar med Fortrøstning om, at ogsaa de mørkere Udsigter for 1942 vil vise sig at blive overvundet bedre, end det paa nærværende Tidspunkt lader sig forudse.
